

عملکرد یا فرهنگ؟

فرزانه حاجی قاسمی،
کارشناس ارشد معماری
منظر، دانشگاه تهران
Fr.hajjiasemi@gmail.com

سمانه ضامنی، کارشناس ارشد
معماری منظر، دانشگاه تهران
Sm.zameni@gmail.com

دو رویکرد متفاوت در خلق منظر شبانه

تصویر ۱: دورنمای حاصل از بازتاب طرح آتش سوزی روتردام به وسیله نور در آسمان شب، مرز آتش، روتردام، هلند. مأخذ: www.west8.nl

Pic1: The perspective of reflecting the Rotterdam fires with light in the night sky, Brandgrens, Rotterdam, Netherlands. Source: www.west8.nl

تصویر ۲: کمپوزیسیون طرح روی چراغ به صورت ترکیب هواپیمای جنگی، شعله آتش، ساختمان و انسان در حال سوختن الهام گرفته از فرم تندیس بزرگداشت بمباران زادکین (Zadkine)، مرز آتش، روتردام، هلند. مأخذ: www.flickr.com

Pic2: Composition of lamp design combines War plane, fire, building, and a burning man, inspired sculptural form commemorate the bombing Zadkine, Brandgrens, Rotterdam, Netherlands. Source: www.flickr.com

تصویر ۱

Pic 1

چکیده: توجه گروه طراحی West8 به منظر و زندگی شبانه از ویژگی‌های متمایزکننده پروژه‌های این شرکت در میان پروژه‌های سایر شرکت‌های معماری منظر به شمار می‌رود. در این میان وجه تمایز، طراحی ویژه جزییات و تجهیزات نورپردازی در مقیاس میانه و خرد منظر است. اتخاذ دو رویکرد متفاوت هویتی و عملکردی در آن دو طیف مختلف تجهیزات نورپردازی را در مجموعه پروژه‌های این شرکت شکل داده است.

نخستین گروه از پروژه‌ها براساس زمینه‌گرایی و استفاده از نماد و نشانه‌ها با موضوعی ویژه در بستری خاص طراحی شده است؛ این گونه مناظر که با نام «طبیعت دوم» شناخته می‌شوند با طرح نورپردازی منظرین در پایین‌ترین حالت، به عنوان یک نماد هویت بخش در کنار دیگر مؤلفه‌های کمی در ساخت منظر مشارکت دارد و در بالاترین حالت به عنوان تنها عنصر هویت بخش و بدون حضور دیگر مؤلفه‌های کمی، در جایگاه ایده اصلی طرح استفاده شده است.

بخش دیگری از پروژه‌ها، طراحی موضوعی جزییات نورپردازی با هدف تولید و استفاده انبوه در مکان‌های مختلف است. در این پروژه‌ها رویکرد عملکردی در درجه اول اهمیت و به ترتیب دو رویکرد زیبایی‌شناسی و هویتی در درجات بعدی قرار گرفته و تعلق طرح به مکان مورد نظر مطرح نیست. این نوشتار با تحلیل رویکردهای گروه طراحی West8 در زمینه طراحی نورپردازی در دو مقیاس میانه و خرد، به تحلیل نحوه تأثیر رویکرد منظرین این گروه در طراحی ابزارهای نورپردازی شهری می‌پردازد.

واژگان کلیدی: منظر شبانه، رویکرد زمینه‌گرا، جزییات نورپردازی، رویکرد هویتی، رویکرد عملکردی، طراحی چراغ.

تصویر ۴

Pic 4: Lamp forms inspired by cut trees on the site as a symbol of contrast of nature and city, Carrescoplein, Amsterdam, Netherlands. Source: www.west8.nl

تصویر ۴: فرم چراغ‌ها الهام گرفته از تنه درختان قطع شده در سایت نمادی از تضاد طبیعت و شهر به نمایش می‌گازد، میدان کاراسکو، آمستردام، هلند. مأخذ: www.west8.nl

تصویر ۲

تصویر ۳: فرم ازدهامانند چراغ، برگرفته از فرم چراغ‌های سنتی متشکل از ۵ قطعه بدنه، دو بال، سر و دم ازدها در ترکیب با نورهای قرمز و سفید خروجی از چشم و دهان ازدها، چراغ ازدها، کپنهاگ، دانمارک، مأخذ: www.west8.nl

تصویر ۳

Pic 3: Dragon form of lamp, which has taken the form of traditional lamps, consists of 5 pieces of fuselage, 2 wings, head and tail, combined with red and white light output of the eyes and mouth of the dragon, Dragon light, Copenhagen, Denmark. Source: www.west8.nl

کشور هلند اجرا شد. در سال ۱۹۴۰ طی یک بمباران^۲ تنها در طول ۱۵ دقیقه، بخش زیادی از شهر به آتش کشیده شد. همین رویداد در سال ۲۰۰۷ موضوع مسابقه‌ای با هدف نشانه‌گذاری محدوده آتش‌سوزی در شهر قرار گرفت. در نهایت در سال ۲۰۱۰ (۷۰ سال بعد از آتش‌سوزی) از طرح West8 به عنوان طرح برتر از بین ۴ طرح پیشنهادی رونمایی شد. هدف طرح، تنها با تکیه بر عنصر نمادین نور و با طراحی چراغ‌های ویژه‌ای در کف به عنوان راهکاری برای هویت بخشیدن به منظر حاصل شد. این پروژه در بالاترین حد زمینه‌گرایی و هویتی قرار گرفته و چراغ‌ها تنها مؤلفه‌های شکل‌دهنده به آن است؛ بدین صورت که طرح روی حباب چراغ‌های کف، الهام گرفته از فرم تندیس بزرگداشت بمباران زادکین (zadkine)^۳ است و تصویر این واقعه را به صورتی مجازی، به وسیله نور در ارتفاعی از آسمان شب نمایان می‌سازد (تصویر ۱). برای پوشش ضعف قابل رؤیت نبودن این منظر شبانه در روز، از یک نشانه سنگی فیزیکی حاوی نقشه و اطلاعاتی مربوط به تاریخ و محدوده آتش‌سوزی، استفاده شده است. ترکیب بندی زیبای طرح روی چراغ با ترکیب هواپیمای جنگی، شعله آتش، ساختمان و انسان در حال سوختن؛ در آسمان شب دورنمای جذابی برای منظر ایجاد می‌کند (تصویر ۲).

پروژه میدان آمریکا (AmerikaPlads) در شهر کپنهاگ، دانمارک، دومین پروژه قابل توجه است که تجهیزات نورپردازی حامل ایده زمینه‌گرایی طراح بوده‌اند. طراحی چراغ ازدها در سال ۲۰۰۰ مرتبط با این پروژه صورت گرفت و در سال ۲۰۰۸ برنده جایزه «آلومینیوم ساختمان‌های صنعتی اروپا»^۴ شد. از آنجا که سایت پروژه میدان آمریکا در گذشته اسکله‌ای

مقدمه

بخش عمده‌ای از درک هویت شهر وابسته به نورپردازی فضاهای شهری است که از طریق آن می‌توان به خوانایی شهر کمک کرد، در شهر نمادپردازی کرد، به ایمنی فضاهای شهری افزود، به شهر رنگ تعلق داد و در نهایت، شهری جذاب و قابل سکونت برای شهروندان ایجاد کرد (رضوان و خیری، ۱۳۸۹: ۷۸).

West8 یک دفتر بین‌المللی در زمینه معماری منظر و طراحی شهری است که در سال ۱۹۸۷ در بندر روتردام کشور هلند تأسیس و تاکنون برنده چند مسابقه بین‌المللی شده است. توجه به منظر شبانه از مهم‌ترین ویژگی‌های طراحی این گروه به شمار می‌رود.

• تجهیزات نورپردازی به عنوان مؤلفه‌های هویت بخش منظر در طول شبانه‌روز^۱ زمینه‌گرایی، رویکرد اصلی West8 است که خود از آن با نام «طبیعت دوم» (second nature) یاد می‌کنند. بدین معناست که فضا بدون بافت اطرافش بی‌ارزش تلقی می‌شود. در زمینه‌گرایی به جزیی بیشتر بها داده می‌شود که سهمی در زنده نگه داشتن خاخره جمعی داشته باشد. بنابراین این مقوله در معماری منظر به واسطه حضور چندوجهی‌اش در زندگی فردی و جمعی مخاطب، ارزش بیشتری پیدا می‌کند (حجتی و شیرازی، ۱۳۹۰: ۳۴). توجه به زمینه و بستری در طراحی جزییات نورپردازی West8، در دو گروه طراحی منظر شبانه یک سایت و طراحی موضوعی چراغ مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد.

– نخستین پروژه از این بین پروژه «مرز آتش» (Brandgrens) است که در شهر روتردام

تصویر ۵
Pic 5

تصویر ۵: فرم دایره‌وار چراغ‌های قرمز، نماد آتش جهنم و در تضاد با فرم مربع حیاط قرار دارد، باغ دانشگاه اوترخت، هلند. مأخذ: www.west8.nl
Pic 5: Circular form of red lamps, the symbol of fire, and in contrast with the square form of the courtyard, Inner Garden University of Utrecht, Utrecht, Netherlands. Source: www.west8.nl

تصویر ۶
Pic 6

نورپردازی West8 بر اساس دو رویکرد متفاوت زمینه‌گرایی و عملکردی، شکل گرفته است. در طرح‌های زمینه‌گرا، طراحی جزئیات نورپردازی برای یک بستر خاص انجام می‌گیرد و از یک نماد تاریخی، کالبدی و فرهنگی، در هویت بخشی به فضا استفاده می‌شود و در طرح‌های عملکردگرا، طراحی موضوعی جزئیات با هدف بالا بردن عملکرد در زمان‌ها و مکان‌های مختلف صورت می‌گیرد.

تصویر ۶: چراغ متشکل از سه قطعه پایه، اتصالات و حباب با انعطاف پذیری و امکان نصب در مدل‌های مختلف دیواری، نورافکن و غیره، طرح اولیویو. مأخذ: www.selux.com
Pic 6: a structure consisted of three basic pieces: lamp base, connections, and light Bubble with flexibility and the option to install different models of wall lights, spotlight, etc. Olivio. Source: www.selux.com

مصالح ثابتی چون آلومینیوم که امکان طراحی آزاد را می‌دهد؛ همواره مد نظر است. این طرح‌ها با نگاهی تکنولوژیکی و فرمی نمی‌توانند سهم زیادی در حفظ هویت یک منظر داشته باشند و به نظر می‌رسد طرح ثابت آنها، در تضاد با هویت خاص هر منظر بوده و باید در کنار دیگر عناصر موجود در محیط تعدیل شده تا منجر به یکسان سازی و بی‌هویتی آنها نشود. در تمامی این طرح‌ها، رویکرد زیبایی‌شناسی لحاظ شده است و استفاده از فرم‌ها و ترکیب‌های زیبا و جذاب به تحقق اهداف هویتی و عملکردی آنها کمک می‌کند.

پی‌نوشت

۱. توصیفات مربوط به پروژه‌های این بخش، برگرفته از سایت www.west8.nl (تاریخ مراجعه: ۲۰/۱۰/۹۱) است و تحلیل‌ها متعلق به نویسندگان مقاله است.
۲. بمباران روتردام در جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۰ توسط نیروی هوایی آلمان در هلند انجام شد.
۳. مجسمه برنزی به شکل انسان روی یک پایه از گدازه بازالت برای بزرگداشت بمباران ۱۴ ماه می ۱۹۴۰ روتردام.
۴. European Aluminum Award: مسابقه‌ای برای طراحی صنعتی و مهندسی، که اولین بار از جانب مرکز آلومینیوم هلند برگزار شد و دو بخش محصولات آماده مصرف و محصولات صنعتی را عرضه می‌کند.
۵. Jens Vilhelm Dahlerup
۶. مسابقه طراحی که سالانه توسط کشور آلمان برگزار می‌شود و از بزرگ‌ترین مسابقات طراحی جهان است.

فهرست منابع

- آتشین‌بار، محمد (۱۳۸۸). تداوم هویت در منظر شهری. *مجله باغ نظر*، ۶ (۱۲): ۵۶ - ۴۵.
- حجتی، ریحانه و شسیرازی، زهره (۱۳۹۰). زمینه، تضمین تداوم حیات منظرین. *دگرگونی رویکرد طراحی پروو* از پاریس تا لندن. *مجله منظر*، ۳ (۱۷): ۴۰ - ۳۴.
- رضوان، محمد و خیری، عبدالله (۱۳۸۹). سیمای شبانه، ضرورت انطباق تصویر روز با نورپردازی شهر. *مجله منظر*، ۲ (۷): ۷۹ - ۷۸.

برای برقراری ارتباط میان دو کشور سوئد و دانمارک بوده که با گذشت زمان خالی از سکنه شده است، در طراحی چراغ برای آن، کشور دانمارک زمینه طرح قرار می‌گیرد.

در این پروژه به هدف بازنده‌سازی فضاهای رهاشده و تلفیق مناطق تفریحی بندر با مناطق مسکونی و اداری، راهبرد افزایش جذابیت و ایجاد هویت در منطقه با راهکار استفاده از عناصر نمادین با سابقه هویتی و فرم جذاب پیشنهاد شده است. چراغ‌های اژدهاگونه به عنوان نمادی برای این منطقه یکی از ابزارهای اصلی طراح به شمار می‌رود. اژدها یکی از فرم‌های سنتی معماری دانمارک است و طراحی چراغ به طور مشخص از فرم چراغ اژدهامانند که در سال ۱۸۹۲ توسط معمار دانمارکی جنز ویلهلم دلروپ^۵ ساخته شده الهام گرفته است.

قطعه تشکیل دهنده چراغ شامل بدنه، دو بال، سر و دم اژدهاست که نور قرمز رنگ چشم اژدها ایجاد ترس می‌کند. ترکیب نورهای قرمز و زرد چراغ در عین آفریدن کمپوزیسیون جذاب، موجب خیرگی در چشم بینندگان نمی‌شود. در واقع این چراغ‌ها با نور قرمز به عنوان دو چشم اژدها و نور سفید ساطع شده از دهان که اژدهایی در تاریکی را می‌نماید هم منظری ویژه را در شب تولید می‌کنند و هم فرم طراحی شده دقیق و ظریف آن، هویتی ویژه را به منظر پروژه در روز می‌دهد (تصویر ۳).

- پروژه دیگر میدان کاراسکو (Carresco) در شهر آمستردام هلند است. موضوع پروژه، طراحی فضای پیاده در نزدیکی راه آهن است که با هدف بازگرداندن فضا به بستر طبیعی گذشته خویش صورت گرفته و در راستای آن از راهکارهایی چون احیای عناصر و فرم‌های طبیعی موجود در بستر بهره برده است. در این پروژه نیز بار دیگر نور و نورپردازی به کمک طراح می‌آید؛ طراح با ارایه چراغ‌های ویژه‌ای به صورت تنه‌های قطع شده درختان به گذشته و بستر سبز و جنگلی سایت اشاره می‌کند و با رویکردی هنری و گرافیکی به بیان روایت قطع درختان و تضاد طبیعت پیشین و شهر امروز می‌پردازد (تصویر ۴). چراغ‌های درخت‌مانند، در روز در نقش صندلی و در شب در قالب چراغ‌هایی با نور به سمت بالا عمل می‌کنند. ترکیب فرمی و رنگی عناصر یادشده در کنار یکدیگر، نمودی از زیبایی طبیعت است؛ همچنین نور منتشرشده بر سطح زیر پل، با فرمی مارپیچ و ارگانیک، رگه‌های درون ساقه درخت را بازنمایی می‌کند.

از دیگر پروژه‌های قابل ذکر در این حوزه پروژه میدان تئاتر روتردام و همچنین پروژه باغ دانشگاه اوترخت هلند است (تصویر ۵).

• طراحی موضوعی جزئیات نورپردازی با رویکرد عملکردی و زیبایی‌شناسی

طراحی موضوعی چراغ‌ها و جزئیات نورپردازی توسط West8 با همکاری شرکت‌های تولیدکننده لوازم روشنایی سلوکس و فیلیپس و هدف عملکردی انجام شده است. هدف این طرح‌ها، ارایه چراغی با قابلیت تولید و استفاده انبوه در سراسر دنیاست که برای اکثر فضاهای باز مانند پارک‌ها و میداند مناسب باشد. براین اساس راهکارهایی چون طول عمر زیاد و نیاز به تعمیر حداقلی مورد توجه قرار گرفته است. از نمونه چراغ‌های طراحی شده با این هدف می‌توان به چراغ اولیویو (Olivio) با قابلیت انعطاف‌پذیری و امکان نصب در مدل‌های مختلف دیواری، نورافکن و...؛ چراغ قله (Peak)، الهام‌گرفته از فرم قله‌های پوشیده از برف اروپا و چراغ ستاره شهری (Urban Star)، برنده جایزه Red dot design در سال ۲۰۱۲ اشاره کرد (تصاویر ۶ تا ۸).

جمع‌بندی

رویکرد هویتی و عملکردی در طراحی مناظر شبانه گروه West8 غالب است. این گروه با طراحی‌های موفقش در زمینه نورپردازی و منظر شبانه به خوبی نشان داده است که زمینه‌گرایی و رویکرد هویتی می‌تواند در طراحی جزئیات یک منظر مطرح شده و مهم‌ترین نقش را در پیشبرد اهداف آن ایفا کند. در این نگرش، توجه به عوامل مختلف موجود در سایت، همچون تاریخ، کالبد، مردم و فرهنگ آنها به عنوان زمینه دربرگیرنده طرح موجب هویت بخشی به فضا شده و تنها به واسطه زمینه است که معماری منظر می‌تواند در تمامی سطوح از جمله نورپردازی درک شود.

در طرح‌های زمینه‌گرا و هویتی که موضوع، طراحی جزئیات نورپردازی برای یک بستر خاص است، به فراخور هدف پروژه، یک عنصر مشخص از بستر سایت به عنوان نمادی آشنا برای مخاطبان، برداشت شده و به صورت طرح یک چراغ یا ایجاد نورپردازی خاص نمود پیدا می‌کند.

در گروه طرح‌های عملکردگرا با عنوان طراحی موضوعی جزئیات نورپردازی؛ هدف اصلی خلق طرح‌هایی است که بتوانند در نقاط مختلف دنیا مورد استفاده قرار گیرد. به همین منظور خلق فرم‌های ساده با قابلیت انعطاف‌پذیری و بازدهی بالا، پایداری و به‌کارگیری

Nowadays, design and management of city nightscape have provided a wide range of involvement for city specialists in lighting and visualizing the night-scapes in cities. The West8 design team, among the landscape architects, has utilized the lighting potentials at various scales as a significant variable in organizing landscape and nightscape of their projects. In three following articles, the team's approaches and goals will be discussed at three macro-scales (lighting master plan for Helsinki), mid-scale (light as the main component of shaping the public space of theater square in Rotterdam) and micro-scale (designing lighting tools and equipments in different projects).

تصویر ۸

Pic 8

تصویر ۸: چراغ متشکل از یک پایه عمودی، اتصالات و یک حباب منحنی شکل و یک ال ای دی (LED) کم مصرف، ستاره شهری. مأخذ: www.Pilips.com

Pic 8: A lamp consisted of a vertical base, connections, a curved bulb and a low consumption LED, Urban Star. Source: www.Pilips.com

تصویر ۷

Pic 7

تصویر ۷: طرح ساده چراغ به همراه حبابی نوک تیز و شبیه به قله کوه، طرح قله. مأخذ: www.selux.com

Pic 7: Simple lamp with a design like sharp mountain peaks, Peak project. Source: www.selux.com

Function or Identity?

The two different approaches in creating nightscape

Farzaneh Hajjghasemi, M.A. in Landscape Architecture, University of Tehran, Iran. fr.hajjghasemi@gmail.com
Samaneh Zamani, M.A. in Landscape Architecture, University of Tehran, Iran. sm.zamani@gmail.com

Abstract: West design team has done numerous successful projects in night landscape, in which, design at the macro to the micro scales, made the group successful as an international leader in landscape architecture. Large number of west8 projects is to design lighting details in small-scale landscape. Adopting two different approaches: identity and function has led to the creation of two different spectra.

The team with its successful designs at lighting and nightscape indicates that contextual and identity approaches can play the most important role in advancing the goals. These so-called «second nature» landscapes are considered to have special lighting from the perspective of its location. According to the project, a specific component of site substrate is selected as a symbol which is familiar to the audience, and will be as a special lamp or lighting. At the lowest mode, it is involved in landscape as an identity symbol with other elements. Finally at the highest mode is the original idea and the only identity symbol without any other elements.

In this view, the various elements of the site, including history, body, people and their culture, as the substrate of the project, create the identity of the space. It is only due to the field of landscape architecture that they can be understood at all levels including lighting.

Another part of the projects are detailed design in lighting for mass production and use in different locations. In these projects functional approach is the most important, and the two aesthetics and identity ap-

proaches come after, but these are not parts of the site substrate. So, constructing simple forms with high flexibility, high efficiency are always considered with stable and consistent use of materials such as aluminum, which offers free design. These designs, with technologic and formic sight cannot play a great role in maintaining the identity of a landscape and seems to have fixed designs, in contrast with specific identity of every landscape, which must be modified with other elements of environment, not to contribute to the integrity and identity.

This paper discusses the effectiveness of West 8 landscape approaches in the Urban Lighting Tools design by analyzing West 8 approaches in two scales (mid-scale and micro-scale) of lighting design.

Keywords: Nightscape, Contextual approach, Lighting details, Identity approach, Functional approach, Lamp design.

Reference list

- Atashinbar, M. (2009). The continuity of identity in urban landscape. *Journal of Bagh-e Nazar*, 6 (12): 45_56.
- Hojjati, R. & Shirazi, Z. (2011). Context: guaranty of continuance of life in Landscape, *Journal of Manzar*, 3(17): 34_40.
- Rezvan, M. & Kheyri, A. (2010). Sima-ye Shabaneh, Zaroorat-e Entebagh-e Tasvir-e Rouz Ba Nourpardazi-ye Shahr [Night View, Necessity of Adopting Day image and Urban lighting], *Journal of Manzar*, 2(7): 78_79.